

MODERNIZAREA*) ECONOMIEI – ACȚIUNE NECESARĂ STADIULUI ACTUAL AL PROGRESULUI

Mihail PLATON,
doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar

SUMMARY

In the present article, the author meditates not only on the economic activity in general and its necessity for the existence and evolution of the human being but also on the issues of political economy, the present state of the economy in the Republic of Moldova and the imperious need and ways to modernize it. A number of shortcomings encountered in the development of the national economy in the years of the country's independence, are emphasized. The author suggests a number of novel and valuable proposals in order to undertake the modernization process of economy.

Some affirmations and opinions may seem disputable to some extent, that's why the author would like the specialists in the field to express their points of view on the further evolution of the economy of the Republic in order to provide higher and more decent standards of life for the population of the country.

Progresul societății umane începe odată cu activitatea omului bazată pe rațiuni privind dobândirea bunurilor materiale. Din toate tipurile de activitate a omului cea economică are o însemnătate primordială, de bază.

Activitatea economică este un proces complex, ce constă din diverse moduri de comportament uman, din reacțiile și deciziile oamenilor cu privire la producerea bunurilor pe care natura nu ni le oferă direct; ele trebuie refăcute și repartizate în funcție de necesitățile și interesele oamenilor.

Pentru viață omul are nevoie, în primul rând, de cele mai elementare condiții de existență: alimentare, îmbrăcăminte, domiciliu.

Desigur, omul se manifestă ca personalitate prin nivelul dezvoltării sale spirituale, dar nu prin cantitatea de bunuri materiale, însă producerea lor ca bază a vieții va fi totdeauna cea mai importantă ocupație a oamenilor. Încă Aristotel afirma că oamenii au început să se ocupe de filozofie numai după ce toate cele necesare pentru menținerea vieții au fost obținute.

Aceste cugetări ale lui Aristotel atestă faptul că știința economică este una veche, care îi preocupă pe mai mulți înțelepți din antichitate. În diversele regulamente de comportament, ce au ajuns pînă la noi prin intermediul papirusurilor egiptene, tabelor lui Hammurabi ș.a., erau constituiți germeii viitoarei științe economice – știința despre regulile de organizare a gospodăriei. Deja

în Grecia antică Xenophon (430-355 î.e.n.) a introdus termenul „economicos”, ceea ce înseamnă lege de gospodărire.

Odată cu procesul organizării statalității, legile gospodăririi deveneau mai complexe, reflectând necesitățile reglării economiei statului. Pentru întâia dată termenul „economie politică” a fost utilizat de Antoine de Montchrestien, autor francez, care în 1615 a publicat „Traité d'économie politique”. Termenul lui Xenophon e însoțit de cuvântul „polis” – oraș, stat, știința obținând un sens mai amplu – „legi de gospodărire de stat”.

Pe parcursul dezvoltării istorice oamenii de știință și de conducere din stat foloseau știința economică în organizarea și dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale. Practica elaborării oricărui act administrativ de nivel global în stat prevedea participarea oamenilor de știință în economie și finanțe, apoi expertiza cu implicarea persoanelor de elită în domeniul economiei. Această practică era răspândită în majoritatea țărilor europene, inclusiv în republica noastră pînă la sfîrșitul anilor '80 ai secolului trecut, după care noile guverne au încetat, treptat, de a se conduce de legile economice de dezvoltare, precum și de unele realizări ale savanților-economiști, în genere științele economice se foloseau prost de tot.

În situația care s-a creat demult, se cere a revedea modelul politicii economice. Nu se poate trăi deja 20 de ani în baza aceluiași modele ale economiei sovietice, care ignorau, în mare măsură, necesitățile omului, cînd businessul național, cu rare excepții, nu inventează, nu creează obiectele și tehnologiile necesare oamenilor. Se vinde doar ceea ce a fost produs de altcineva – materii prime sau mărfuri de import. Încercările de a modela politica economică

din ultimii ani, cu regret, nu a trezit nici un interes de a face investiții solide în sfera de producție nici la întreprinzătorii locali, nici la cei de peste hotare. Veniturile sale, în mare măsură, le transferă în hîrtii de valoare de stat, acreditînd guvernul în ceea ce privește deficitul guvernului, ceea ce înseamnă investiții în sfera circuitului fictiv.

În trecutul deja îndepărtat (în perioada sovietică) țara noastră agrară, cu o populație puțin știutoare de carte, s-a transformat într-o țară cu o industrie și o agricultură dezvoltate. Drept că aceasta s-a reușit cu un preț extraordinar de mare. Desigur, în condițiile unei societăți închise, ale regimului politic totalitar pozițiile respective era imposibil să le păstrezi. Acum, cînd țara a devenit independentă, dispunînd de mari posibilități, ar trebui să se dezvolte pe o bază principial nouă. Prestigiul țării nu poate fi determinat la nesfîrșit de succesele din trecut. A venit timpul cînd noua generație a poporului moldovean trebuie să-și spună cuvîntul său.

Toți văd că țara e bolnavă, dar nimeni nu-i poate pune o diagnoză corectă pentru a avea o societate sănătoasă. Se face mare zarvă în jurul situației de criză economică mondială. Într-adevăr, ruina economică în Moldova s-a dovedit a fi mai catastrofală decît în unele țări din Europa. Sînt și motive mai serioase. Dar aceasta nu înseamnă că trebuie să căutăm cauzele numai în exterior. Criza financiar-economică a descoperit multe greșeli care au fost comise în economia națională, dar ea ne arată și ceea ce trebuie și cum trebuie de făcut, pentru a o lichida. Pentru aceasta trebuie pus creierul în mișcare și să rezolvăm multe probleme în modul cel mai urgent.

Vom numi mai jos numai unele din greșelile comise pe parcursul anilor de

independență ce n-au dat posibilitate ca economia națională să se dezvolte în mod normal, adică cu ritmuri mai rapide și pe principii calitativ noi.

Prima. Conducerea republicii a cheltuit cea mai mare parte din bugetul de timp în toți anii de dezvoltare democratică nu în scopul dezvoltării economice, ci în discuțiile din cadrul filozofiei politice.

Și guvernanții, și legiuitorii au fost preocupați de ideile despre politică, în special, de ideile legate de valorile politice, de natura realizării politice și de subpozițiile intelectuale referitoare la analiza politică. Și, evident, le rămânea prea puțin timp pentru a analiza valorile economice. Aceasta a și fost cauza că industria și agricultura – ramurile de bază ale formării și creșterii economiei – se află și astăzi într-o stare catastrofală.

A doua se referă la ingineria socială. Se are în vedere aplicarea teoriilor științelor sociale în probleme de organizare și de comportament sociale, avînd obiectivul de a îmbunătăți societatea. Mai clar fie spus, ingineria socială combină valorile sau scopurile, care nu sînt derivate științific, cu introspecțiile științelor sociale ce pot sugera, în principiu, căi practice pentru a actualiza valori și a realiza scopuri. Ingeria socială implică, de regulă, fie încercarea de a reforma guvernul, fie de a folosi guvernul ca instrument de a reforma societatea. E cunoscut faptul că guvernul, cu resursele sale, avînd capacitatea de a acționa coercitiv, reprezintă mijlocul principal pe care reformatorii caută să-l folosească pentru a realiza schimbări în societate.

Astfel de schimbări în Republica Moldova au fost multe. Programul „Strategia de Creștere Economică și Reducerea Sărăciei”, lansat în anul 2004,

a reprezentat o încercare grandioasă, deși nu într-un totu încununată de succes, de a exploata resursele naționale pentru a eradica sărăcia din țară.

În perioada de independență guvernul a fost adesea obiectul ingineriei sociale, după care stau mărturie numeroasele încercări de modificări constituționale și de reorganizare administrativă ale guvernelor la toate nivelurile. Specialiștii politici au fost preocupați de procesul reformei atît în calitate de consultanți (de fapt, „ingineri sociali”), cit și de observatori ai ingineriei sociale, un aspect al procesului politic.

A treia. Integrarea politică n-a avut prea mari succese în toată perioada de după destrămarea URSS. Aceasta nu putea să nu se răsfrîngă negativ asupra dezvoltării economice din țară.

După cum știm, întreaga politică este un proces, prin care două sau mai multe unități politice își implică contactele de cooperare. Integritatea politică necesită instituții oficiale și neoficiale pentru deciziile comune. În plus, integrarea presupune un nivel înalt sau în creștere al tranzițiilor dintre unități, precum și o amplificare a percepției unor interese și valori comune. Dar, cu regret, nici în acest plan nu s-a reușit prea mult.

Integrarea politică a țării noastre cu alte țări, după cum constată mai mulți experți politici, nu s-a deosebit printr-o nuanță normativă care să avertizeze asupra necesității unor pași imediați spre o uniune politică internațională, precum și cele datorate „funcționalităților”, care să propună o abordare treptată, încurajîndu-se, astfel, ca legăturile politice să evalueze normal, plecînd de la cooperarea economică și socială.

A patra. Previziunea neclară privind

asteptările nedorite în economia țării. Anticiparea sau prognozarea evoluțiilor viitoare nu au devenit o preocupare majoră atât a politicienilor, cât și a analiștilor politici. Nu exista o știință politică modernă cu accentul pus pe teoria verificabilă și pe metoda științifică, care ar fi căutat să facă previziuni politice demne de încredere.

A cincea. Lipsa de stabilitate politică nu putea stimula creșterea economică.

Stabilitatea este condiția unui sistem, ale cărui componente au tendința să rămână în sau la o relație mutuală constantă. În știința politică conceptul de stabilitate are numeroase aplicații. În studiile dedicate sistemelor de guvernare, de regulă, se referă la un guvern care are schimbări relativ rare în conducerea de vîrf, la perpetuarea acelorași forme și procese constituționale de o lungă perioadă de timp sau la absența relativă a violenței și a tulburărilor în procesele politice din țară.

La noi în republică, pe parcursul a 18 ani de independență, au avut loc 6 alegeri parlamentare. La fiecare dintre acestea, conform codului electoral, se prevăd cîte 60 de zile. Tot în același timp s-au schimbat 9 guverne, pentru investirea cărora iarăși se folosesc nu puține zile. Unele cabinete de miniștri activau cîte un an, un an și cîteva luni, dar schimbarea lor era însoțită de multe discuții, conflicte, care nu puteau să nu destabilizeze situația. Se mai ocupa cineva în acele perioade de problemele economice? Cred că prea puțini!

A șasea. În stat nu exista o strategie elaborată pe principii noi și bine întemeiată pe baze științifice întru atingerea unui anumit scop în dezvoltarea economică.

Se are în vedere elaborarea unui plan de acțiuni concrete (nu la general și abstract) pentru a învinge toate greutățile în calea atingerii scopului în dezvoltarea tuturor

ramurilor economiei naționale. Acesta putea fi un plan cuprinzător sau de durată ce ar fi implicat o serie de măsuri disparate sau secvențe limitate de trepte spre țeluri intermediare în cadrul unui plan strategic amplu.

A șaptea. Puțină atenție se acorda cunoașterii științei manageriale. Este știut că știința managerială presupune folosirea metodelor științifice, în special a celor matematice, pentru a determina eficacitatea organizațiilor din perspectiva managerilor. Însă, cu regret, această știință n-a fost folosită pe deplin pentru măsurarea eficienței economiei, cum ar fi, de pildă, determinarea costului unic pentru un produs sau pentru un serviciu prestat.

Însușirea acestei discipline ar fi fost de un mare interes pentru cercetătorii politici din domeniul administrației publice. Conducerea organelor publice ar fi trebuit să se preocupe de elaborarea unor sisteme informaționale manageriale și elaborarea unor indici ai condițiilor sociale ce pot reflecta o anume componentă administrativă sau managerială.

Cred că vom putea găsi cu greu soluții mai bune creșterii economice, dezvoltării, rezolvării problemelor globale, creării unei vieți mai bune, fără a îmbunătăți substanțial procesele de cunoaștere, fără a modifica opticele de abordare, înțelegerea și tratarea realităților complexe și, nu în ultimă instanță, fără a impulsiona însăși dezvoltarea teoriei și poate, în primul rînd, a celei economice.

Noi încă n-am reușit să ne detașăm de o structură primitivă a economiei, de o rușinoasă și înjositoare dependență de materiile prime, să reorientăm producția spre cerințele reale ale oamenilor. Deprinderea de a trăi din contul exportului continuă să frîneze dezvoltarea inovațională. Noua politică economică trebuie să

conducă la salvarea de trei „suferințe” de bază – de înapoierea economică seculară, de corupția seculară și de dispozițiile paternale care sînt foarte răspîndite în societate – siguranță în aceea că toate problemele trebuie să fie rezolvate de către stat.

Dacă nu vom reuși să facem acest lucru în timpul cel mai apropiat, consider că nu vom obține o creștere economică în baza căreia să se efectueze dezvoltarea, rezolvarea problemelor globale în plan social, să creăm o lume mai bună.

Cînd vorbim despre creșterea economică, se are în vedere ca țara să dispună de o așa economie, care să combată sărăcia, să asigure satisfacerea completă a necesităților omului, doar pentru aceasta el muncește. „Toată coaja Pămîntului, spunea M. Eminescu, e acoperită cu lucruri create de om”, care sînt „o lume personală în cea naturală”, creată de personalitatea creatoare „de scopuri” în conformitate cu „o destinație internă” capabilă să creeze procesul de producție, condiție de făurire a produselor destinate consumului Omului – Societate în numele eternității”¹.

Dar ca țara să dispună de o economie adecvată cerințelor omului, Guvernul trebuie să se determine cît mai clar în ceea ce privește caracteristicile noi, legate de specificul și complexitatea vieții și societății contemporane, mai ales ținînd seama de faptul că în ultimele două decenii se discută tot mai mult chestiunea privind rolul statului în contextul global, considerîndu-se că studierea mai aprofundată a acestei probleme cu implicarea circumstanțelor particulare ale diferitelor țări poate conduce la concluzii mai clare în materia dată, mai ales cînd la ordinea zilei apar problemele economice.

„În general, rolul statului în dezvoltarea economică în acest context prielnic pieței se consideră ca fiind important, dar este mai bine să fie limitat la asigurarea infrastructurii sociale, legislative și economice, la crearea unui climat adecvat pentru întreprinderile private”². Dar aceasta nu poate fi suficient în cazurile în care economia e în criză, iar situația financiară și socială a populației – redusă la minimum, așa cum este în perioada dată la noi în țară, precum și în multe alte țări. În aceste împrejurări statul trebuie să elaboreze și să adopte o strategie de dezvoltare orientată spre sursele din interior, dar cu axare asupra tuturor surselor (economice, financiare, intelectuale, culturale).

Elaborarea noilor programe de dezvoltare economică trebuie să țină seama de patru vectori strategici de modernizare economică a Republicii Moldova. Moldova poate și trebuie să devină una dintre țările lideri în privința producției agricole, trebuie să obțină o influență serioasă asupra proceselor de dezvoltare a rețelelor informaționale globale, să ocupe poziții de avangardă în educație, medicină, să se manifeste pregnant în dezvoltarea industriei turismului.

În acest scop este necesar să elaborăm un sistem concret de gospodărire. Știința economică cunoaște trei sisteme economice ale omenirii:

- *mercantilismul*: sistem ce confundă banii, metalele prețioase – aurul, argintul, platina, pietrele scumpe – cu avuția reală;

- *fiziocrația*: sistem care consideră eronat că numai agricultura este ramură potrivită și, de aceea, numai ea produce „produsul net”, dar al naturii – renta funciară – unicul venit al societății umane, estimat în bani;

- *școala liberalismului economic clasic* creată de către Smith, conform căreia avuția reală apare în sfera materială de producție cu cele două ramuri principale: industria și agricultura, însoțite de serviciile comerciale și de transport.

Dacă vom analiza aceste trei sisteme economice, de pe pozițiile științifice ale lui Adam Smith, al căror pivot e avuția materială reală, creată de munca productivă a muncitorilor din sfera materială de producție cu cele două ramuri principale – industria și agricultura, vom ajunge la concluzia că anume „produsul material real” constituie avuția reală.

Deci, ne vom concentra atenția asupra problemelor de încurajare și stimulare a dezvoltării industriei și agriculturii ca ramuri de bază ale creșterii economiei naționale, precum și asupra serviciilor comerciale și de transport.

După cum atestă studiile comparative ale dezvoltării globale, industria este o componentă esențială a economiilor țărilor înalt dezvoltate, chiar și a celor ce nu dispun de resurse importante de materii prime industrializabile.

Cîndva, Republica Moldova dispunea și ea de o industrie dezvoltată. Cu începerea din a doua jumătate a anilor '90 ai secolului XX, industria țării s-a pomenit într-un declin nemaivăzut pînă atunci, din care nu-și poate reveni pînă acum. Oricine poate confirma faptul că această ramură este prea scumpă, ea devenind o povară foarte grea pentru punga moldoveanului consumator.

Doar pe vremuri noi aflăm cu mîndrie că avem o industrie națională, acum însă nu se prea știe nici ce e industrie națională, nici ce e comerț național. Acest fapt se explică foarte simplu. Mai întîi, toată industria de care dispune Republica Moldova nu e o industrie propriu-zisă, ci o industrie

destul de slabă. Ea nu poate fabrica obiectul pe deplin, ci numai un anumit detaliu al său și acela nu prea esențial. La fabricarea chiar și a produselor simple, întreprinderile autohtone sînt în dependență de alte întreprinderi străine. Fără a implementa tehnologii noi, fără a moderniza utilajul deja demult uzat și fără a pregăti cadre noi de înaltă calificare, industria devine, după cum s-a mai spus, foarte scumpă. Acest fapt și pune la pămînt industria națională, din a cărei activitate ar trebui să trăiască zeci și zeci de mii de oameni muncitori și cinstiți. Zahărul scump omoară industria cofetăriei. Hirtia scumpă lovește în întreprinderile poligrafice. Cimentul scump lovește în industria materialelor de construcție, în zidari, constructori, ingineri etc.

Industria, care ar putea deveni cu adevărat națională, este asasinată în multe cazuri de niște aventurieri industriali și politici, care își permit să exploateze oamenii muncitori cu dispreț, ca și cum ar fi într-o colonie cucerită. Acești oameni nu pot fi în stare să dezvolte orice industrie ar fi. Ei au un singur scop: să scoată din utilajul care a mai rămas totul pentru a se îmbogăți. Că mai apoi, întreprinderile, pe care ei au pus mîna cu ajutorul unor prețuri mizerabile, vor fi părăsite, nu vor mai servi oamenilor, puțin le pasă.

Munca celor ce lucrează astăzi la astfel de întreprinderi nici pe departe nu este prețuită după cum s-ar cuveni. Cei ce stăpînesc astăzi obiectul de producție au elaborat schema lor de plată a muncii: plătesc atît cît vreau și cum vreau. Cerințele muncitorilor le consideră profund inadmisibile și amurale. Ei consideră ca fiind moral principiul: „Muncești – mănînci, nu muncești – nu mănînci”. Dacă ești copil, nu muncești - deci nu mănînci, dacă ești

bolnav, nu muncești - deci nu mănânci, dacă ești bătrîn, nu muncești - nu mănânci, scurt și clar.

Cînd muncitorimea îndrăznește să spună la direct sau prin intermediul organizațiilor sindicale că această practică nu-i corectă și că ea conduce la istovirea oamenilor, iar ca să nu se întîmple o astfel de nenorocire, trebuie plătită nu numai munca, dar și capacitatea muncitorului, adică faptul existenței lui biologice, fără de care munca este o abstracție, stăpînii care beneficiază de roadele muncii celor ce muncesc se îndignează, considerînd că așa ceva contrazice „legii cererii și ofertei”.

O astfel de judecată neomenească a predominat la o anumită etapă de dezvoltare a capitalismului, cînd nu se accepta să se plătească un lucrător, care are de întreținut nevastă și copii, nu se manifesta interesul față de bătrîni. Iar cînd muncitorii se revoltau, cereau să fie elaborat un regulament anumit, în care să se prevadă drepturile și privilegiile muncitorilor și să nu fie lăsați la discreția pretensei legi a cererii și ofertei, stăpînul încerca să-i liniștească cu unele promisiuni: bătrînii vor fi aranjați la „aziluri”, copiii vor primi la sărbătorile de iarnă hăinuțe, bolnavii se vor trata în spitale.

Cam așa practică există și la noi astăzi în ceea ce privește salarizarea lucrătorilor. Poate astăzi un muncitor, în situația în care se află, să-și depună eforturile la dezvoltarea industriei naționale? Desigur că nu!

Dar păcat. Republica Moldova, prin valorificarea eficientă a capitalului uman, în condiții de competitivitate, ar putea obține o creștere economică stabilă, promova progresul tehnic și tehnologic în toate sectoarele economiei, asigurînd ocuparea forței de muncă și premise pentru prosperarea populației.

Potențialul natural de resurse industrializabile, după cum se știe, este limitat atunci, cînd avem în vedere materiile prime pentru dezvoltarea industriei alimentare, a băuturilor, a tutunului, a farmaceuticii. Prin urmare, la stabilirea priorităților de dezvoltare industrială pe termen lung, trebuie avute în vedere și valorificate, în primul rînd, aceste oportunități. Din resursele minerale, care ar putea asigura activitatea industrială timp îndelungat, fac parte materiile prime pentru producerea materialelor de construcție: cimentul, piatra, cărămida, sticla. Dar și aici statul ar trebui să coordoneze strict producerea și utilizarea lor.

Obiectivul de bază al strategiei de dezvoltare a industriei ar trebui să fie *formarea unui sector industrial al economiei tehnologic avansat, scientointensiv, eficient și competitiv, racordat la standardele europene.*

Un loc central în economia națională a țării îl ocupă *sectorul agrar*. Ca argument ne servesc unele date statistice. *Cota agriculturii în PIB a constituit în diferiți ani 15-20%, producția agriculturii și industriei de prelucrare asigură circa 60 și mai mult la sută din veniturile de la export. Suplimentar, sectorul agrar angajează peste 40% din populația economic activă. Astfel, există suficiente evidențe precum că agricultura continuă să fie una din principalele activități economice și sursă de venit esențial pentru o bună parte din populația țării.*

Guvernul ține seama de importanța acestei ramuri în dezvoltarea economiei naționale. Se întreprind unele acțiuni axate pe promovarea politicilor de reformare a proprietății și consolidarea terenurilor agricole, crearea condițiilor favorabile pentru activitatea producătorilor agricoli din

sector, obținerea unei producții competitive, diversificarea relațiilor economice și a piețelor agricole externe, structurarea sistemului de servicii, acordarea asistenței informaționale, consultative și de perfecționare a cunoștințelor producătorilor din sectorul agroalimentar. Dar, totodată, în acest sector al economiei naționale sînt foarte multe probleme serioase care cer a fi rezolvate urgent.

Teza economică despre împroprietărirea tuturor țăranilor s-a transformat actualmente în lozinca „Pămîntul celor ce-l prelucrează”, care are o fază economică în toate țările Europei continentale. Acest fenomen economic a fost studiat în anii 70-90 ai sec. XIX de unii economiști-ideologi ai sistemului „germano-parcelar” în agricultură, cum au fost, bunăoară, Schulze-Delitzsch și Schtaudingher în Germania și Tugan-Baranovski în Rusia. Schulze-Delitzsch a dovedit pe baze statistice, că numărul gospodăriilor mici și medii țărănești în țările europene nu s-a micșorat, ci a crescut simțitor.

Schulze-Delitzsch s-a pronunțat contra concepției lui K. Kautsky, care în lucrarea „Problema agrară” era de părerea, că viitorul va aparține gospodăriilor mari de tip englez și american. Mai tîrziu, Schtaudingher și Tugan Baranovski au susținut concepția lui Schulze-Delitzsch, menționînd că pentru țările Europei continentale cea mai reușită formă de gospodărire optimă pot servi gospodăriile mici și mijlocii, însă acești economiști agrari au remarcat: în țările Europei continentale marele capital industrial cucerește și agricultura, creînd gospodării mari de tip nou, care-s capabile a ridica cu mult productivitatea muncii și, deci, capabile „a înghiți” gospodăriile mici țărănești, ce va

conduce la pauperizarea țăranimii. Și ca să nu se întîmple astfel, ei au efectuat cooperarea intensă a țăranilor mici și mijlocii, ca astfel să reziste concurenței gospodăriilor mari capitaliste. Acest tip de cooperative, susținute de F. Engels și de V. I. Lenin, actualmente activează cu succes aproape în toate țările europene. Am fost convins de acest lucru studiînd practica cooperativelor din Italia încă 20 de ani în urmă.

Anume în acea țară m-am convins de faptul că societatea are nevoie de acele cooperative pentru producerea suficientă a produselor alimentare și pentru protejarea de ruinare a „clasei celei mai pozitive”, a țăranimii. În multe țări capitaliste dezvoltate există un program economic special care e menit să mențină un echilibru între numărul gospodăriilor țărănești în triada menționată: mari, medii și mici.

Părerea noastră la etapa dată e că, independent de regimul social, este necesar de a crea condiții favorabile pentru dezvoltarea liberă a tuturor formelor de proprietate în agricultură – mare, medie și mică, pe de o parte, și de a menține o anumită proporționalitate de dimensiuni ale gospodăriilor agrare pentru a produce produse alimentare pentru satisfacerea cerințelor populației, pe de altă parte. Aceste măsuri au fost dictate de realitățile vieții.

Există în lume (SUA) și forma de *corporații* în agricultură care ignorează necesitățile populației în diverse produse agricole și se specializează într-un domeniu foarte restrîns de monocultură. Această formă de producție se practică cu scopul de a aduce profituri mari proprietarilor marilor gospodării, adică aici există „goana după profit”. Ei nu se gîndesc la consumatori, n-au grijă de diversificarea

numărului de produse alimentare, de cantitatea suficientă pentru viața de toate zilele a populației.

Consider că astfel de *corporații* nu se pot dezvolta în condițiile republicii noastre din mai multe puncte de vedere. Viața va demonstra justetea afirmațiilor mele, dar cei ce se vor gândi la aceasta urmează să țină cont de faptul că *corporația va conduce la consecințe negative*: reducerea sortimentului de produse agricole, ceea ce va crea un fond sensibilizator pentru sănătatea omului, ele vor ruina gospodăriile mici țărănești, iar un număr mare de țărani vor rămâne șomeri.

Vom proceda corect atunci când vom *pleda pentru înveșnicirea țăranimii, eliberarea țăranimii de sub influența externă, pentru împrăștierea întregii țăranimii*. Trebuie să *protejăm țăranul-gospodar* și să nu permitem ca cineva să-*l lipsească de proprietate: de pământ, de casă*.

Este foarte necesar să *prețuim munca țăranului după meritul care-l are în producerea produselor alimentare*.

Astăzi, în situația existentă, cu regret, fiecare țăran visează nu atât cum să-și îmbunătățească situația sa, dar cum să părăsească pământul. El a înțeles că nu faci bani, dacă rămâi țăran.

Aici există mai multe întrebări, la care știința economică urmează să dea răspuns. Le vom numi numai pe unele dintre ele.

Prima. Pentru a face bani, țăranul trebuie să producă ceea ce alții doresc să cumpere. Dar el, când vine vremea să samene, nu cunoaște cerințele pieței, nu dispune de nici o informație. Țăranul nu-și poate plănui ce-ar putea semăna în acest an, nu se orientează în piață. Deci, se înfîmblă că într-un an nu i-a mers, semănând o cultură, în alt an n-a avut venit, semănând altă cultură.

A doua. În majoritatea satelor, aproximativ 80 la sută constituie gospodăriile țărănești cu pământul neconsolidat. Fiecare prelucrează cele 1,5-3 ha. Pe astfel de suprafață este foarte greu să folosești mijloacele tehnice contemporane, în rezultat este aplicată munca manuală. Dar ea e de o productivitate joasă, și producția iese scumpă, ea nu poate concura pe piață cu mărfurile din alte țări. În această situație, țăranul este nevoit să-și vîndă producția sa intermediarilor la un preț mizerabil.

A treia. Dat fiind faptul că Moldova se află într-o zonă de risc, țăranilor nu le rămîne altceva decît să cultive cereale. Recoltează cîte 3-5 tone de pe parcela lor, din care pot hrăni vitele. Carnea este întrebăată pe piață, însă din 70 de lei kilogramul, cît este prețul de piață, lui îi rămîn 35 de lei. Restul se duce în folosul direcției pieței sau în buzunarul aceluiași intermediar.

În dezvoltarea economiei agricole mai există și o astfel de problemă – desfacerea materiei prime, care duce la pierderea unei mari părți din valoarea creată de gospodăria țărănească. Ca aceasta să nu se întîmple, este necesar de a crea o gospodărie de prelucrare a produsului agricol cu întreprinderi în localitățile sătești, care ar păstra în țara noastră agrară valoarea creată în agricultură. Aceasta ar conduce la dezvoltarea unui *proces de hibridizare și de integrare a agriculturii cu industria alimentară*, proces care va favoriza acumularea de capital și crearea clasei muncitoare primordiale, care, mai tîrziu, ar fi capabilă să se transforme în muncitorime secundară, adică să devină clasă muncitoare, aptă să creeze și o industrie mai perfectă de ordin clasic.

O ramură importantă a economiei

naționale o constituie *comerțul*. Încă Charles Fourier, reprezentantul socialismului critico-utopic francez, numea sistemele comerțului „busolă a înțelepciunii moderne”³.

Noi, făcând o analiză profundă a activității acestui sistem al cadrului economic ce are loc în zilele noastre, ne-am convins o dată în plus, cât de mult se cere o claritate în controversele ce au loc în acest domeniu. Adică, dacă pomim pe calea modernizării economiei, trebuie să ne dumerim cu toții, că în comerț, ca și în orice ramură de relații, libertatea pură și simplă este, după cum afirma același Fourier, „o tortă pentru a aprinde anarhia, un izvor de neorînduire, că orice libertate trebuie să fie sprijinită de garanții și de contrapondere; în sfârșit, că libertatea trebuie să fie compusă și nu simplă ca cea a negustorilor, contra falsității cărora corpul social n-are nici o garanție”⁴.

În comerț, ramură ce alcătuiește legătura mecanismului economic, mai mult decît orice ramură a economiei naționale, ar trebui să încerce pătrunderea adevărului care să înlocuiască tot șirul de vicii și de vicleșuguri ce au loc, mai ales, acum, în perioada de democratizare a societății. Cu atît mai mult, cu cît, după cum ne arată istoria acestei ramuri, toate noțiunile, în afară de cîteva excepții, la toate etapele de dezvoltare, indiferent de sistemul social-politic, au arătat un dispreț înăscut față de comerț. Chiar și Evanghelia nu face nici o deosebire dintre negustori și hoți. („Ejecit e templo vendentes et latrones”). Isus Hristos i-a bătut cu nuiiele pe negustori și i-a alungat din templul din care ei făceau, zice Evanghelia, o peșteră de fîlhari.⁵

Iată de ce structurile speciale ale aparatului Guvernului, sprijinindu-se pe savanți-specialiști în domeniu, ar trebui să

efectueze periodic cercetări științifice fundamentale asupra mecanismului comercial. Practic, s-ar constata unele lucruri pozitive necesare societății, ca izvor al oricărei economii și, totodată, să se arate căile de introducere a efectului comercial în industrie, agricultură și în alte structuri economice. Totodată, știința ar putea demonstra și existența unor momente negative în comerț, cu scopul de a izgoni tot ce-i rău, fals, mincinos, care domnesc în mecanismul comercial. Aceste studii trebuie să fie legate și rezolvate unul de celălalt. Spunînd, ce ar trebui să facă și cum ar trebui să fie, totodată, îmi dau bine seama că acesta-i un lucru foarte complicat și ca să așteptăm prea mult de la știință în acest domeniu este foarte problematic. O perioadă foarte îndelungată, structurile guvernamentale par a fi puțin interesate în ridicarea responsabilității comerțului în dezvoltarea economiei naționale. Reprezentanții acestora ocolesc tot ce prezintă careva greutate de învins. Ei fac din comerț o arenă de controverse, se apleacă în mod josnic înaintea celor ce își permit să se ocupe cu felurite vicleșuguri mercantile. Ei nu pot să nu știe că, în starea sa de libertate deplină, comerțul este o clacă de oameni necinstiți: corupți, înșelători.

Și statul se conduce mai mult de teoriiile mercantiliste (de la cuvîntul „mercantile” – setos de bani), ceea ce se reduce la explicarea vieții economice prin legile schimbului comerțului, acumulării banilor. Comerțul este considerat izvor al bogăției.

Dar bogăția provenită din schimbul comercial neechivalent nu poate explica izvorul bogăției și, deci, nu poate fi satisfăcătoare. Din acest motiv conducerea statului ar trebui să se conducă mai insistent de *teoria economică cu denumirea de fiziocrație*, termen ce

conține două cuvinte grecești „*physis*” – natură și „*kratos*” – putere. Fiziocrații, reprezentanți fiind F.Quesnay, L.Turgot și a., au lansat ideea că *există o ordine naturală a societății, agricultura fiind, după ei, singura ramură de activitate economică ce aduce venit, iar celelalte ramuri și clasele ce le reprezintă sînt neproductive.*⁶

Iată de ce economiștii, și nu numai ei, ar trebui să analizeze cît mai fundamental *sfera de producție*, deoarece principala formă de avere în condițiile Moldovei este pămîntul. Industria, fiind încă destul de slabă, depinde de starea sferei agrare. Indiferent de limitarea concepției fiziocratice despre izvorul bogăției, economiștii trebuie să pună baza analizei macroeconomice a procesului de producție a produsului național. Imaginea lui economică indică mișcarea produsului din sfera de producție spre sfera de consum, indică schema de consum și a acelei părți din produs ce servește drept bază pentru un ciclu de producție.

Cred că acei ce se ocupă de economie ar trebui să mai răsfoiască încă o dată lucrările științifice ale lui A.Smith - „*Avuția Națiunilor*”, D.Ricardo - „*Opere alese*” și ale lui Ch.Fourier - „*Opere alese*”, care sînt considerați fondatorii economiei politice clasice și nu și-au pierdut pînă astăzi actualitatea lor. Aceasta le-ar fi ajutat să înțeleagă că ideea cu privire la *valoare-muncă* se află la baza doctrinelor, și că valoarea creată prin munca productivă apare în agricultură ca și în toate ramurile în care are loc producția, valorile materiale.

Cred că nu le-ar fi stricat tuturor celor care sînt implicați în ramurile în care are loc producția valorilor să însușească mai fundamental obiectul „Teoria valoare-muncă”. „*Munca este măsura reală a*

valorii de schimb a tuturor mărfurilor”⁷. „Un om este bogat sau sărac, spunea A.Smith, după gradul de care își poate permite să se bucure de *bunurile necesare* și de înlesnire a traiului, precum și de bucuriile vieții. Odată însă diviziunea muncii deplin înfăptuită, *numai o foarte mică parte din aceste bunuri* poate fi dobîndită direct, prin munca proprie a fiecărui om. *Cea mai mare parte din ele* trebuie s-o obțină prin munca altora; și el va fi bogat sau sărac, după cantitatea din această muncă de care poate dispune, sau pe care o poate îngădui să o cumpere. Astfel, *valoarea oricărei mărfi*, pentru persoana pe care o posedă și care înțelege să nu o întrebuințeze sau să nu o consume personal, ci să o schimbe cu alte mărfuri, este egală cu cantitatea de muncă ce-i dă posibilitatea să le cumpere sau să dispună de ele. Munca, prin urmare, este măsura reală a valorii de schimb a tuturor mărfurilor”⁸. Deci aici noi avem liberul schimb de mărfuri.

Ideea liberalismului a fost promovată pentru prima dată în istoria nouă în practică de către fiziocrați, mai cu seama de către economistul J.Turgot din Franța. Produsul-marfă, scria acest savant, caută dintotdeauna „cumpărătorul”. O situație mai amplă a acestei idei o întîlnim în operele economice ale lui Smith, Ricardo și, parțial, ale lui Mill. Dar dacă vom răsfoi prunedle file ale istoriei economiei, apoi ideea liberului schimb sau a liberschimbului la nivel teoretic îl găsim în istoria universală de Aristotel, care scria, că „folosința oricărui lucru este de două feluri”. Aici Aristotel admite existența în esența lucrurilor a două valori: una de întrebuințare (folosință, consum) și a doua - valoarea de schimb. Procesul de schimb e condiționat de procesul de producție. Odată cu apariția

pe arena istorică a noii metode progresive de organizare a muncii în procesul de producție – divizării muncii, mai departe nici un producător nu e în stare să producă de unul singur toate bunurile materiale necesare pentru satisfacerea necesităților sale vitale. O mare parte din aceste bunuri materiale el trebuie să le procure prin schimb cu ajutorul produsului-marfă, produse de dînsul, care e un plus asupra produselor, necesare pentru produsul propriu.

În viața cotidiană, pentru producătorul și consumatorul din interiorul țării e mai *lesne de a vinde și a procura în mod liber bunurile materiale*, necesare pentru satisfacerea necesităților sale vitale pe piața liberă. Dar aceasta se poate produce numai dacă producătorii unui stat ar produce toate produsele-marfă, necesare omului la un cost de producție mult mai redus și deci cu o valoare intrinsecă a unității de marfă tot redusă, ceea ce ar permite acesteia să se vîndă tot la un preț mai redus – accesibil pentru toți cumpărătorii. În realitate însă, pentru o singură țară nu e rentabil de a produce absolut toate bunurile economice de larg consum.

De aceea țara noastră, ca și majoritatea țărilor lumii, importă de peste hotare acele *produse-marfă*, care nu pot fi produse în teritoriul țării din cauza condițiilor nefavorabile: economice, natural-ecologice etc. Aici apare noțiunea de *balanță* a comerțului extern, pe care orice țară se stăruie s-o facă pozitivă – adică mai mult să se exporte și mai puțin să se importe.

În Republica Moldova, comerțul exterior s-a caracterizat în anul 2008 prin creșterea nominală a exporturilor de 19% și a importurilor de 32,8%.

Ritmurile de creștere a importurilor, comparativ cu cele ale exporturilor, au

condus la majorarea soldului negativ al balanței comerciale (deficitul comercial) cu 40,6% față de deficitul comercial înregistrat în anul 2007 și a constituit 3301,6 mii. dolari SUA. În structura deficitului predomină resursele energetice (32,2%) și bunurile pentru aprovizionarea sectorului real al economiei, care susțin procesele de restructurare, modernizare și creștere a economiei.

Evident, balanța comercială nu era susținută cu ajutorul principiului liberului schimb. De aceea era nevoie de a se aplica măsurile protecționiste, care-s mai mult administrative decît economice, dar ele sînt necesare pentru protejarea producătorului autohton. Dar apare întrebarea: „Cum, cu ce mijloace să se asigure această balanță comercială?”

Răspunsul poate fi unul: fără o măsură reglatoare din partea statului, măsurile de liberalizare a prețurilor pot da faliment. Iată de ce trebuie să folosim în cazul dat teoria marilor economiști ai lumii, esența căreia este prevalarea volumului producției unui stat asupra volumului de consum al său.

Implementarea unilaterală a liberschimbului poate conduce la mari sacrificii. În țara noastră, la etapa dată, produsele alimentare nici pe departe nu ajung pentru menținerea vieții agricultorului și a membrilor familiei sale. De aceea pentru susținerea traiului oamenilor este necesar un sistem de repartitie strict al tuturor produselor alimentare între toți membrii societății, iar comerțul interior și exterior supus unor restricții rigide din partea guvernatorilor.

Aceasta este o problemă complicată și ea trebuie însoțită bine. Trebuie de analizat, în ce măsură poate fi bine să se stabilească taxe pe importul produselor străine, nu pentru a le împiedica intrarea

în țară, ci pentru a asigura un venit statului. Taxele stabilite pentru a împiedica sau numai pentru a micșora importul, după cum văd unii rezolvarea problemei „inundațiilor” țării cu mărfuri străine, sînt tot așa de dăunătoare pentru veniturile vamale, ca și pentru libertatea comerțului. După cum vedem, aici avem un serios obiect autonom de studii cu metode specifice de analiză, la care specialiștii și toți conducătorii ramurilor economiei naționale ar fi înșușit mai trainic problemele principale ale existenței, care trebuie să fie rezolvate de către om, și anume:

- Ce bunuri trebuie produse și în ce cantitate? Cînd trebuie produse? Care e consecutivitatea producției, ce proporții trebuie să aibă?

- Cum pot fi obținute aceste produse? Cine trebuie să le producă și din ce resurse, cu ce mijloace?

- Pentru cine sînt destinate? Care este regula repartiției produsului național între individ și familie?

Omul se include în procesul economic pentru a rezolva aceste trei probleme cardinale, pentru a-și satisface necesitățile biologice și sociale. Cercetarea comportamentului oamenilor în procesul de producție, repartiție și de consum a bunurilor materiale, serviciilor constituie obiectul științei economice.

Cînd vorbim despre problemele economiei politice, este imposibil să atragem atenția asupra rolului *transportului și a gospodăriei drumurilor* în dezvoltarea economiei țării. Orice întrebuintare a transportului, orice ramură de producție, în măsura în care va avea ca efect să economisească munca, constituie o binefacere generală.

Astăzi, în Republica Moldova, în transportul mărfurilor în traficul național

activează peste 1250 întreprinderi de diferite tipuri, care au în dotare circa 12 mii unități de transport. Mărfurile în traficul auto internațional sînt transportate de peste 210 agenți economici, care dispun de circa 3,5 mii mijloace de transport, dintre care 50% corespund cerințelor Euro 2 și Euro 3^e. Dar care e contribuția lor la cheltuielile necesare pentru întreținerea drumurilor?

În perioada de referință s-au produs un șir de schimbări pozitive în *transportul feroviar*. Astfel, s-a produs restructurarea Întreprinderii de Stat „Calea Ferată a Moldovei” (CFM) în condițiile Acordului-memorandum încheiat cu Consiliul creditorilor, asigurîndu-se funcționarea rentabilă a întreprinderii cu tendințe stabile de creștere a transportului de mărfuri și călători. Drept rezultat al funcționării rentabile a ÎS CFM, din contul resurselor proprii ale ei s-a efectuat reabilitarea rețelei feroviare a țării atît prin reparația capitală a zeci de kilometri de linii de cale ferată, cît și prin finisarea reconstrucției stațiilor Rîbnița și Chișinău, a gărilor din stațiile Ocnîța, Ungheni, Tiraspol.

O premisă a dezvoltării transportului feroviar este restructurarea acestuia conform standardelor europene, imperativ stipulat în Strategia infrastructurii transportului terestru, care prevede reabilitarea rețelei de cale ferată și schimbarea materialului rulant într-un termen de trei ani. Strategia stipulează că veniturile de la transportarea mărfurilor urmează a fi folosite pentru subvenționarea transportului de călători.

În anul 2007 a demarat, iar în anul 2008 s-a încheiat construcția liniei de cale ferată Cahul-Giurgiulești, cu lungimea totală de 49,7 km și costul de 837 mii. lei. Ea oferă o legătură suplimentară a sudului țării cu restul teritoriului, deschiderea a 9 stații de

cale ferată, amenajarea teritoriului și drumurilor auto din 9 sate, precum și soluționarea mai multor probleme sociale ale comunităților locale din zona ei și a portului maritim Giurgiulești.

În ceea ce privește transportul naval, au fost aprobate Regulile de înregistrare a navelor maritime în Republica Moldova, Legea privind ratificarea Acordului european referitor la transportul internațional al mărfurilor periculoase pe căile navigabile interioare (ADN), adoptat de Conferința diplomatică organizată în comun cu CCNR, Comisia Dunării și CEE ONU.

Un mare câștig de timp, care conduce la rentabilitatea economică îl constituie *drumurile*. Moldoveanul zice: „Calea bătută e cea mai scurtă.” Și are în vedere un drum bine întreținut, căci pe cel cu hopuri trebuie să mergi mai încetșor, ca să nu-ți deterioreze vehiculul. Tocmai drumurile rele cauzează mari pierderi de timp, mari cheltuieli de transport, ceea ce, în final, se soldează cu reducerea rentabilității unităților economice, dar și cu golirea bugetelor familiale ale proprietarilor de automobile.

Drumurile țării caracterizează și cultura ei. După starea șoselelor, amenajarea și serviciile în cadrul lor judecă orice călător, orice investitor, în ce fel de țară se află. Americanii, practic, desenează dolarul în calitate de emblemă a drumurilor, specificînd, în acest mod, cît de avantajos este de a investi mijloace în ramura rutieră. Potrivit calculelor lor, cheltuielile pentru construcția drumurilor, în marea lor majoritate, se recuperează în 3-4 ani.¹⁰

Concomitent, drumurile fac mai dificilă legătura între sat și oraș și deci aprovizionarea acestora cu produse alimentare și, respectiv, cu mărfuri industriale.

Drumurile bune contribuie la intensificarea schimbului între localitățile țării, mobilității populației, la deschiderea mai multor piețe, ceea ce conduce spre slăbirea monopolurilor. Iar monopolul, în opinia lui Adam Smith, „este mare dușman al unei gospodării, care niciodată nu se poate generaliza într-o țară decît ca o urmare a concurenței libere și generale, care silește pe fiecare să recurgă la ea, pentru apărarea propriilor sale interese.”¹¹

Lipsa întreținerii și reparației periodice, precum și reabilitării drumurilor în perioada anilor 90 ai sec. XX, ba chiar și mai tîrziu, a condus la situația în care peste 90% din lungimea rețelei de drumuri cu îmbrăcăminte asfaltică avea durată de serviciu depășită. Cauza principală constă în alocările financiare departe de cele optime.

Desigur, proiectele de investiții, în toate sectoarele economiei, erau cu mult mai atractive față de cheltuielile de întreținere, ceea ce duce la subfinanțarea activităților de întreținere. Ca urmare, managementul bugetelor rutiere se baza pe procentul istoric: fiecare an bugetar avînd ca bază bugetul anului precedent, cu o alocare suplimentară pentru a acoperi inflația. Această bază de stabilire a bugetului era inadecvată. Una din mulțimea abordărilor posibile putea fi cea bazată pe necesitățile reale, care are în vedere fundamentarea bugetelor pe baza costurilor care intervineau în ciclurile de utilizare a drumurilor.

Eforturile depuse de Administrația de Stat a Drumurilor și Societățile pe Acțiuni „Drumurile” de a interveni doar pentru reparații curente locale și plombarea gropilor (dar și acelea neacoperite financiar), nu făceau decît să se consume inefficient resurse financiare și umane

enorme. Procesul de degradare avansa rapid, astfel încât intervențiile nu mai aveau nici un efect. Ca urmare, mari sectoare de drumuri asfaltate fuseseră aduse în starea de drumuri pietruite, iar de cele pietruite – în starea de drumuri de țară.

O atare situație a existat mulți ani. Toți conducătorii - și cei din organele centrale, și cei din administrațiile locale, în competența cărora se aflau construcția și întreținerea drumurilor - cunoșteau bine în ce stare se afla rețeaua de drumuri, dar prea puțin se ocupau de întreținerea ei. Față de investiții de altă natură, infrastructura rutieră trebuia să primească periodic fonduri pentru lucrări ce aveau menirea de a consolida structurile proiectate inițial, datorită depășirii duratei de exploatare luată în calcul, cât și a influenței traficului, aflată într-o creștere continuă pe parcursul ultimilor ani.

Conform unor constatări, drumurile din Moldova sînt apreciate ca cele mai rele din lume. Iată ce scria Pavel Muntean într-o publicație din „Комсомольская правда”: «Forul economic mondial a elaborat raportul anual privind posibilitatea de concurență a călătoriilor și turismului în 2009. Țara noastră ocupă în acest raport penultimul loc după calitatea drumurilor. Moldova s-a deplasat pe locul 132 din 133 de țări. Noi ne aflăm la același nivel cu Bolivia și Paraguayul, a căror infrastructură a drumurilor este apreciată ca foarte proastă.”¹² În raport se menționează, de asemenea, că costul biletelor de avion în Moldova ocupă locul 108.

Era absolut necesar ca un drum să fie întreținut încă de la darea sa în folosință, prin lucrări specifice, stabilite în baza unor investigații permanente, care permit monitorizarea evoluției acestuia în timp și

planificarea intervențiilor necesare, respectiv din partea bugetului.

În Republica Moldova, mai mult de jumătate din drumurile publice sînt cu îmbrăcăminte asfaltată. Astfel de drumuri cu lungimea de 5436 km trebuiau să primească după 4-10 ani de exploatare, în funcție de trafic, fonduri adecvate lucrărilor de întreținere și reparație periodică. Pentru a menține în exploatare rețeaua de drumuri era obligatoriu să se execute asemenea lucrări pe cca 540 km/an. În realitate, în ultimii 10 ani, s-au executat lucrări numai pe cea 120 km, ceea ce constituie doar 2% din prevederile normelor tehnice de întreținere a drumurilor.

În situația dată se cer unele măsuri în vederea diminuării costurilor bugetare ale acestor lucrări. Cheltuielile pentru întreținerea drumurilor în stare bună și a comunicațiilor sînt, desigur, utile întregii societăți și, prin urmare, nu este corect ca ele să fie plătite dintr-o contribuție generală. Și totuși, după cum afirma Adam Smith, „de aceste cheltuieli profită mai mult și mai direct cei care călătoresc sau transportă mărfuri și cei care consumă aceste mărfuri. Taxele de barieră la marile drumuri din Anglia și cele numite *péages* (taxa ce se plătește pentru a trece peste un pod, un drum – n.a.) din alte țări pun cheltuielile pe seama acestor două categorii de persoane și, astfel, se degrevează cheltuielile generale ale societății de o sarcină considerabilă.”¹³

La noi dacă „ritmurile” menționate de construcție și reparație a drumurilor se vor menține aceleași și pe viitor, în următorii 5-6 ani Moldova riscă să rămână fără drumuri. Nu este dificil de intuit, la ce va conduce aceasta. Dorim să revenim la timpurile, cînd a început construcția rutieră de proporții? Nu e greu s-o facem. Este

mult mai complicat să construiești. Aș vrea să mai amintesc o dată că despre cultura țării se judecă după starea drumurilor. Țara, al cărei guvern nu acordă atenția necesară

drumurilor, nu are perspectivă, este sortită înapoierii economice și deci nu mai poate visa la o economie modernă.

(Va urma)

BIBLIOGRAFIE

* Termen și abordare care intră în limbajul comun prin anii '60 ai sec. XX ca o consecință a eforturilor unui grup de specialiști ai dezvoltării din unele țări industrial dezvoltate de a elabora o alternativă la prezentarea marxistă a dezvoltării sociale.

Într-una din cele mai complexe variante teoria modernizării explică modernizarea prin raportare la procesul pe care Talcott Parsons îl denumește „diferențiere structurală”. Este un proces analizat în multe moduri, dar determinat cel mai probabil de schimbări în tehnologie sau în valori. Drept rezultat al acestui proces, instituțiile se multiplică, simplele structuri ale societăților tradiționale se transformă în unele complexe, caracteristice societăților moderne, iar valorile ajung să prezinte puternice asemănări cu cele din SUA din anii '60.

O bună ilustrare a genului o constituie opera sociologului comparativ american Alex Inkeles, cunoscut pentru numeroasele sale studii asupra aspectelor atitudinale ale modernizării, în care a folosit cel mai mult date din anchete și teste psihologice pentru a analiza „procesul prin care oamenii trec de la ființa individuală la personalitățile moderne”. Aceste genuri de studii asupra caracterului și tipului de personalitate național sînt considerate acum controversate.

¹ Eminescu Mihai. Analogia „Economia națională”, Studiu introductiv, note și comentarii de Vasile Nechita, Iași, Junimea, 1983. - P.57, 58.

² How did East Asia Grow so Fast? Slow Progress towards Analytical Consensus/ Ajit Sigh. Discussion Papers, N.92, UN Conference on Trade and Development, February, 1995, Geneva, 58 p.

³ Charles Fourier. Opere economice. Chișinău, Universitas, 1992. - P.125.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Andrei Cojuhari, Valeriu Umanet, Bazele teoriei economice. Chișinău. Universitas, 1993. - P.6.

⁷ Ibidem. - P. 24, 25.

⁸ Ibidem. - P. 24

⁹ Buletinul informativ al Guvernului RM, nr.9 (14), 2007. - P.18.

Prezentat: 21 ianuarie 2010.

Recenzent: Andrei BLANOVSCI, doctor în științe economice, conferențiar universitar.

E-mail: ina.scutelnic@gov.md